

Yazı Başlığı: Dîn-i İslâm'da Hedef-i Münâkaşa Olan Mesâilden Talak I

Müellif: Mustafa Sabri Efendi

Dergi: Beyanülhak, Cilt 1 Sayı 26

Tarih: 16 Mart 1325

Dîn-i İslâm'da talakın erkeklere ait bir hak olması meselesini ispat için edille-i nakliyye irâdı malumu i'lâm derecesinde bî-lüzûm bir şey olduğundan bu bahsin kısm-ı evvelinde, evvelki mebâhiste olduğu gibi istidlâlât-ı nakliyye ile iştigâl etmeyeceğiz. Çünkü bütün nusûs-i Şer'îyyenin îkâ'-ı talâkı erkekler tarafından sadır bir fiil olarak göstermesi ve bunun levâzımından olmak üzere zevc-i mutallik ve zevce-yi mutallaka nâmıyla yad etmesi bu hususta hiçbir şeye hacet bırakmayacak derecede sarîh ve kat'îdir.

Bu dinde, öyle zannolunduğu gibi yani mine'l-kadîm ulemasının zannettikleri gibi ricâl, hakk-ı talâka mâlikiyet hususunda hâiz-i istiklâl olmayıp bunun pek çok şerâiti mevcut olduğu ve o şartlardan biri de (وَالَّذِينَ هُمْ يَدْعُونَ أَن يَدْعُوا بِهِمْ وَيَقُولُوا سُبْحَانَ اللَّهِ عَلَيْهِمْ أَضْحًا إِذ دُعُوا إِلَيْهِمْ وَأَنَّهُمْ كَانُوا فِي غَمٍّ عَظِيمٍ) ("Ve ûlâtu'l-ahmâli ecelühünne en-yeda'ne hamlehünne) ("Hâmile kadınların iddeti de doğum yapmalarıdır", Tâlâk Sûre-i Şerîfesi, 4. Ayet-i Kerime)(2) nazm-ı celilinden anlaşıldığı vaktiyle gördüğüm bir kitabında söyleyen mâbeyn-i hümâyun mütercimlerinden ve sâbık meclis-i meârif azâsından Doktor "Sabuncuyan Luis" Efendinin bir taraftan din-i İslâmı müdafaa ve diğer taraftan ulemasını, Kur'an'ın manasını anlamamış olmakla muaheze tarzında yazdığı sözlere karşı ise halen, cevap vermekten ziyade okurken mecbur olduğum handelerimi tekrara ihtiyaç hissediyorum.

Talâkın cihet-i akliyesine gelince bu mesele, ricâlın nisvân üzerine rüçhan ve tefevvükleri esasına müstenittir. Yani esas-ı mezkûr sabit olduktan sonra ricâlın hakk-ı talâka malikiyetini ayrıca ispata lüzum bile kalmaz. Ricâlın, rüçhan ve tefevvükü ise (taaddüd-i zevcât) manzumesinde haylice izah ve isbat edildiği gibi zaten bu cihet-i hiffet aleminden beri Dünyanın her noktasında kendi kendine zahirdir. Fi'l-vâki' bütün aktâr-ı cihânda bulunan nisvânın ricâle nisbetle hâiz oldukları mevkiye bakılsın: Fikr-i metîn veya pençe-i ahenîne (demirden pençe) bedel sâid-i nermîne malik bulunan şu mahlûkat-ı latifenin son zamanlarda Avrupa'da nâil olduğu makâm-ı ihtirâm bile ricâlın taht-i himâyesinde iktisap

edilmiş bir şeref-i acznümâdır. Evet, kadınlar modasına göre mesela arabanın sağ tarafına alınmakla takdim edilseler de işte bu hal, tabir olunduğu veçhile takdîl edilmek derecesinde kalıp onların takdim etmesi şeklinde değildir. Sonra: Bu şeref hâdis-i mehâmiyânenin menşei ne olabilir? Kadınların kuvvet-i satvetleri (sindirici güç) mi? Asla! Çünkü baksanız, şeref-i mehâmiyâne diyoruz, meydan-ı müsâra'da (çarpışma meydanında) erkekleri mağlup eden kadınların bulunduğunu söyleyenler vardır. Lakin Kara Ahmet gibi erkekleri değildir ya. Doğrusu ara sıra tesadüf edilen o gibi vekâyi'-i nadirânenin (Dünya'da her kadını yenecek bir erkek, her erkeğe yenilecek bir kadın bulunmak) kaide-i kadîmesine karşı kaale alınmaya layık bir ehemmiyeti olamaz.

Şerefin menşei kadınlarda meknuz olan zeka ve dirayet olsun. Netekim, kuvvâ-yı bedenîyelerinin ziyadeliğini söylemeye cesaret eden müste'nisler (kadın taraftarları) kuvvâ-yı akliyelerinin fazla olduğunu da iddiadan geri durmazlar ve bu hususta deminki müsâra'a meydanlarına nazîre olacak müsabaka imtihanlarını zikrederler. Lakin bunların icmâ-ı beşerîyyeye muhalif fikirler olduğunu herkes bilir. Eğer böyle birkaç cüz'ıyyât ile kavâid-i külliye ve umumiye sabit olmak lazım gelse dünyanın bütün kavâid-i aslîyesi bozulurdu. Nisvânın akıl-ü fikrinden istifade edilmek nokta-i nazarından insanlar arasındaki mevki'-i içtimâiyelerinin derecesini şundan da anlamalıdır ki nisvânı müterakki addolunan milletler de dahil olmak üzere hiçbir hükümet-i meşrûta da nisvândan meb'ûs olamaz. Müntehab-ı sâni de olamaz. Müntehab-ı evvel de olamaz. Mebusluğa çıkmayalım. Hakk-ı intihâb bir hakk-ı reyden ibâret olduğuna nazaran nisvânın heyet-i beşeriye arasında ilmen ve fikren kıymet-i nev'iyeleri fâzılât-ı efrâdına bile Hamal Hasan Ağa kadar olsun bir mevcudiyet kazandırmaya kifayet edemez bir halde iken bir taraftan bunları kuvve-i akliyece ricâlin fevkinde addetmek pek manasız olur. (3).

Bir de hürmet-i nisvân fikrinin en ziyade mazhar-ı revâç ve şüyû' olduğu Avrupa'da ahîran ara-i hakîme kadınların yalnız ilm-i tedbir-i menzilde (ev işlerini yönetmek ilmi), zevce ve vâlide olmak için iktizâ eden ulûmda ileri gitmeleri lüzumuna kani olup ulum-i saire ile o kadar tevaggul etmek onlar hakkında muvafık olmayacağını teslim eylemekte bulunduğu binaen şeref-i mebhûsun menşe'ini kadınların meziyet-i aklieleri teşkil edemeyecektir. Hatta şeref-i mezkûrun bir tarz-ı mehâmiyânede olması da bu ihtimale mani'dir. Çünkü kadınlar yalnız kuvvâ-yı akliyece olsun erkeklerin fevkinde bulunsalardı meşhûd olan şeref mevkilerini erkeklerin sâye-i himâyeti altında ihrâz etmek ihtiyacına düşmeden temin-i galibiyet çaresini bulurlardı. Kadınlara umûr-i mühimme tevdî etmek, büyük memuriyetler

vermek fikri de gelip geçici müsveddeler gibi takarrür edememiştir. Bir muharebenin en dehşetli, en can alacak deminde idare-i harbiye ile meşgul olan kumandan ilcâat-ı mehâziyeye emrûz (doğum ağrısı olmak yahut mühim bir mesele-i siyasiyenin en ziyade itidâl-i deme ihtiyaç gösterdiği bir sırada memurun (histerisi) tutmak ne kadar garip olacağını göz önüne getiriliyorsa bu gibi fikirlerin ne derecelerde kabil-i tatbik olduğu anlaşılır.

Öyle ise kadınlardaki şeref ve meziyetin menşei için ricâl için saâdet-i aile esbâbının kadınlarla hazırlanabilmesinde aramalıdır. Netekim, Kitâb-ı Mübînimiz kadınlarda olan bu meziyyet-i câmia'yı bize bin üç yüz sene evvel en belîğ en mûcez bir ifade ile bildirmiş (بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ وَآخِرُ الصَّلَاةِ وَالسَّلَامُ) (A'raf sûre-i şerîfesi 189. Âyet-i Kerîme, "Sizi bir tek nefisten yaratan, onunla sükûnet bulsun diye eşini de ondan yaratan Hazret-i Allah'tır.) buyurmuştur. Onun için kadınlardaki bu şerefi bu hasleti biz Avrupalılardan daha iyi takdir ederiz. Alem-i İslam'da kadın, erkeğin, en nefis, en kıymetdâr, mahfazalara konulan hallîyât gibi saklanılır, kıskanılır bir malı mesabesinde. Ve kadınlarda bulunan bu şeref, bu kıymet, dâire-i mahsûsası dahilinde olmak şartıyla ne kadar büyük görülse yeri vardır. Fakat o daire haricinde buna şeref ve rüçhan vermek ve ricâle yakışan fezâil ve hasâili bütün derecâtıyla bütün umumiyetiyle bunlarda aramak haiz olamayacağı gibi hürmet-i nisvânı su-i istimal demek olan şu hal kadınlar hakkında da bir iyilik sayılamaz. Buna mebnidir ki Avrupa nisvânı bizim kadınlara nisbetle havâs-ı tabiiyelerinden (doğal özelliklerinden) hayli tebâüd etmişlerdir. Farz edelim ki buna mukabil hayli de terakki ve tekâmül eylemişlerdir. Fakat tenezzül eden cihet-i fitrat o kadar mühim, o kadar matlûbdur ki buna (mukâbil) beyan etmek kabil değildir.

Şu temhîdâttan kadınları sırf bu vi'â-i tenâsülü halinde tahsil ve terbiyeden mahrum bırakmak taraftarı olduğumuz anlaşılmalıdır. Çünkü biz kadınlarda aranılacak mehâsini erkekler için esbâb-ı saâdet-i âileyi ihzâr edebilmek kabiliyet ve iktidârı ile icmâl etmiştik, binaenaleyh cahil bir kadın kadınlık vazifesini de hakkıyla ifâ edemez.

Şimdi şurada bir icmâl daha yapalım, erkek umûr-i dünyayı, kadın umur-i beytîyesini idare edecek surette yetiştirilmek lüzumu bugün dünyanın her tarafında medîd tecrübeler, amik tefekkürler neticesinde teslim olunmuştur ki bu nazarîye-i müselleme ile beraber artık erkeklerle kadınların müvâzenesi meslesi de halledilmiş olmak zarûriyâtındır.

[Ma ba'di var]

Mustafa Sabri

Hazırlayan: Bayezid Mete

Editör: Süleyman Arif Aslan

Dipnotlar:

(1): Bu makale, nihayetlerine doğru hürre ile cariye beynindeki fark-ı iddete ait bir suale karşı geçen haftaki nüshamızda vaat eylediğimiz cevabı ihtiva edecektir.

(2): Hamil bulunan nisvân-ı mutallakanın inkizâ-i iddetleri vaz'-i haml eylemeriyle hasıl olur.

(3): İstitrâd: Memleketimizin hâl-i tedennide kalmasını yegane nisvânımızın tahsil-i meârifeye bigâne kalmalarından bilerek ve felâh-ı âtimiz için her şeye, her ihtiyacımıza takdimen nisvânımızı okutmak lüzumunu yeni bir aheng-i nakarât ile tekrar ederek bir taraftan lisanlarına, kalemlerine, efkâr-ı sâibe-i umumiyenin tercümanlığı vazifesini tevcih ve bir taraftan hakiki efkâr-ı umumiyenin timsâl-i sâmitini muahezelerine, ta'rîzlerine muhatap ittihaz eden ukalâmımızın pek ziyade yanıldıklarını, pek ifrâtkârâne düşündüklerini temin edebiliriz. Başta "İkdam" (gazetesi) ser muharriri (baş yazarı) olduğu halde bu fikirleri bir hakikat-i âliye, bir hikmet-i muhkeme şeklinde ileri sürenler, yine İkdam muharririn yaptığı gibi Almanya'nın terakkiyâtı, şevket-i hâzırası, Almanya musikisinin terakkisi sayesinde olduğuna zâhib olmak ve Devlet-i müşârüh ileyhânın sâha-i alemde kazandığı azamet ve ehemmiyeti Bismarkın dehâ-i siyasetinden, Moltke'nin seyfi-i celâdetinden ziyâde, Wagner'in nağmât-i latifesine medyûn olduğunu söylemek kadar gülünç bir nazariyeye teb'ât etmektedirler. İnkilâb-ı hazırımızı kavi ve salim bir esas üzerinde takarrür ettirmeden, Anadolu'da, Rumeli'de, Arabistan'da devam eden asayişsizliğe, açlığa çare bulmadan, yine mülkümüzün bu aktârında erkek çocuklarımız için muhtaç olduğumuz ibtidâiye mekteplerimizin yüzde doksanı noksân iken İstanbul'da inâs-i Sultâni keşâdına (kız lisesi açmaya) çalışan hizmetverânımızın emin olduğumuz hüsn-i niyetlerine rağmen memleketimizin mizac ve ihtiyacını hakikaten bilememekte olduklarını biz de en samimi bir

hülûs-i niyyet ile iddia edebiliriz. “İnsanlığı, insanlığın vezâifini tahsil gören anaların ağuş-i terbiyesinde büyüyen evlad-ı memleketten bekleyebiliriz (ancak)! Eğer nisvânımız nimet-i meâriften hissemend olsalardı mülkümüz senelerce emvâc-i istibdâd arasında yuvarlanmazdı, ihmalimiz bu ahlaksızlığa, bu sefalete düçar olmazdı” diyorlar. Halbuki devr-i sâbıktaki meâriftsizliğimiz arasında İstanbul nisvânının az çok ihtilâs-ı marifet edebilmiş olmalarının mükafatı olarak muhedderâtımızın (örtülülerimiz) iktisâb-ı ilm-ü kemal eylemelerine muteriz değiliz. Ancak bizde tahsil-i ilm-ü marifet bilhassa kız çocuklarımız için (تطلب العلم فله عظيم الثواب) (Talebü'l-ilmî ferîzatün ala külli müslim ve müslimetin) (“İlim talep etmek her Müslüman erkek ve hanıma farzdır”)(el-Camiu's-Sađîr, 5246) düsturunun vâzı'ı bulunan İslamiyetin tayin eylediği hudûd ve kuyûd dairesinde olmadıkça bundan hakiki bir menfaat, ciddi bir semere-i saadet beklemek abestir. Bunu bugün de, yarın da, her zaman da böyle bilmelidir. İnanmayanlar ileride, hakkımızı teslim etmek mecburiyeti karşlarına çıkınca sözlerimize gelirler.